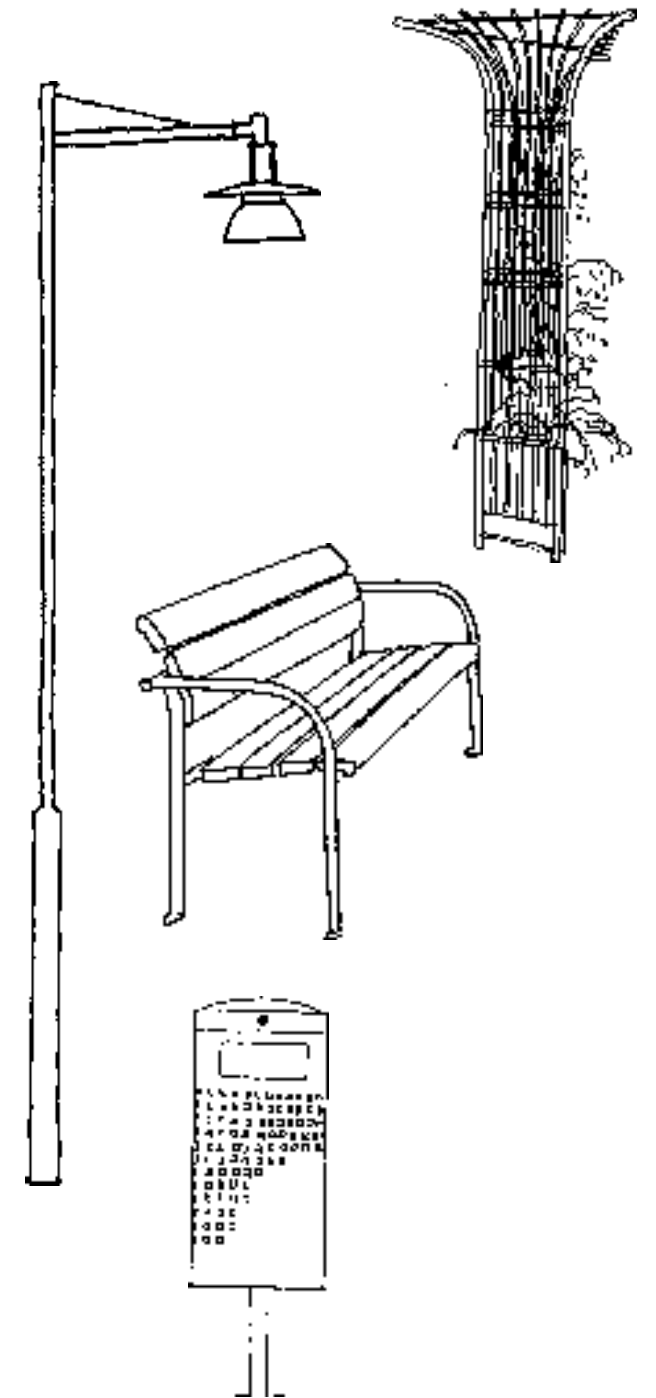

STADSMILJÖPROGRAM

färger
möbler
gatubeläggning
belysning

i centrala Östersund

Målet med stadsmiljöprogrammet för centrala Östersund är att stärka Östersunds identitet och att skapa ett lockande, attraktivt, vackrare centrum för boende och besökare.

Utbudet av utrustning för den yttre miljön blir alltmer omfattande och valmöjligheterna är många. Årligen har kommunens tjänstemän och politiker att ta ställning till en rad frågor om utemiljön. T ex vilken gatubeläggning ska väljas vid upprustningsarbeten, vilken armatur, vilken färg, vilka bänkar, papperskorgar, cykelställ etc ska vi ha. Det finns ett stort behov av bättre riktlinjer för val av gatu-utrustning i Östersunds centrum vid kommande förnyelse- och upprustningsarbeten i den offentliga miljön.

Programmet är avsett att användas vid såväl politiska beslut, som vid projektering, inköp och underhåll. Gatu-utrustningen ska väljas utifrån ett helhetstänkande samtidigt som olika stadskaraktärer lyfts fram. Det utgår i huvudsak från produkter som finns på marknaden idag. Att ta fram specialdesignade produkter för Östersund har inte bedömts ekonomiskt genomförbart. Förslagen har redan delvis börjat genomföras enligt Gatu- och trafiknämndens beslut sommaren 2000.

Stadsmiljöprogrammet har utarbetats av

- Cajsa Lindström Miljö- och stadsbyggnadskontoret, i samarbete med stadsträdgårdsmästare Nicole Saitzkoff Nämndkontoret/Park, och Bertil Danielsson, Nämndkontoret/Gata&Trafik.

Medverkande konsulter:

- Inredningsgruppen, inredningsarkitekt Stina Cordier: Gatu-utrustning och färgval.
- Monica Säter, ljusplanerare SOL, Ljushögskolan, Jönköping: Belysningsprogram.

Påpekas bör att stadsmiljöprogrammet inte ska ses som helt statiskt. Nya produkter för den yttre miljön kommer ständigt ut på marknaden. Programmet ska vara möjligt att uppdatera och enstaka produkter ska kunna bytas ut om produkter med bättre funktion eller intressantare design kommer fram.

Stadsmiljöprogrammet bör årligen ses över av en grupp med representanter från Gata& Trafik, Park, och Miljö- och stadsbyggnadskontoret. En målsättning är också att samarbeta med På Stå'n projektet, så att miljön på gator och torg och på enskilda fastigheter bildar en attraktiv helhet.

Innehåll

HISTORISKA GATUBILDER	4
FÄRG- förslag till Östersundfärger på gatu-utrustning i centrum	8
GATU- OCH PARKMÖBLER	10
STADENS GOLV	15
STADENS LJUS- utomhusbelysning	16

HISTORISKA GATUBILDER

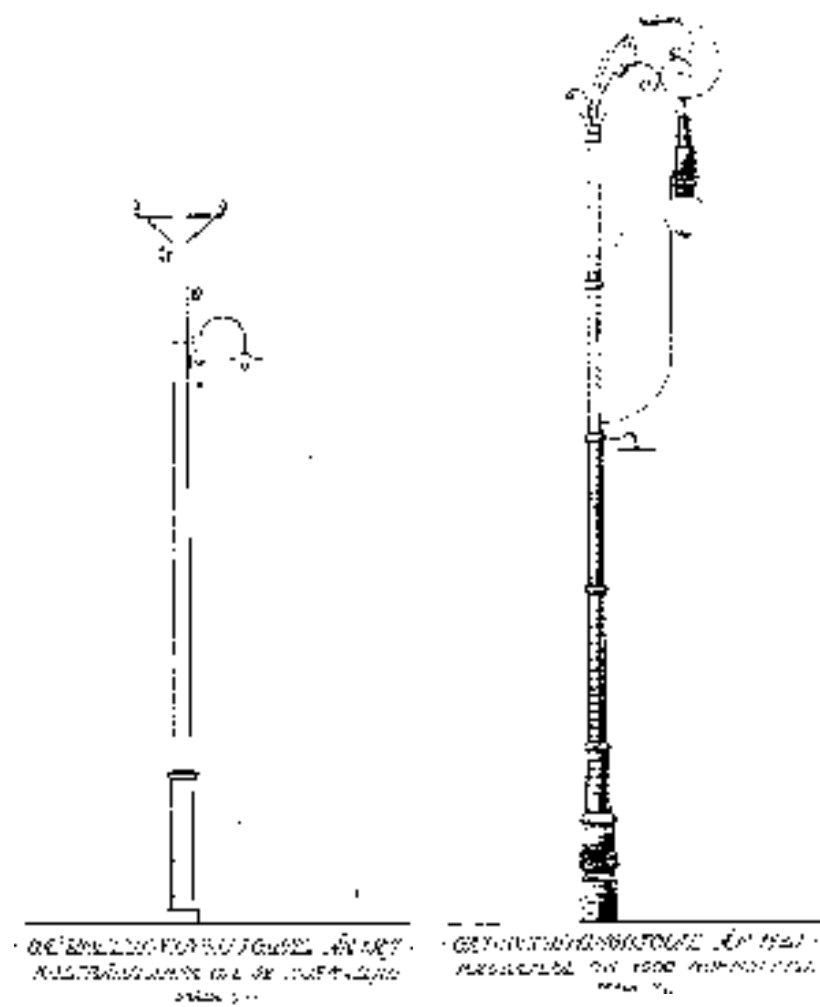
Stortorget kring 1910.

Foto: Stadsmuseet

Äldre gatumiljöer

Hur Östersunds gatumiljöer sett ut fram till våra dagar finns det tyvärr ingen samlad kunskap om. Spåren av äldre gatumöbler, armaturer och gatubeläggningar är mycket begränsade. Utrustningen har bytts ut och finns inte längre kvar. Det är framförallt genom äldre foton och muntliga uppgifter som det går att få en viss uppfattning om utvecklingen. Tydligt är att de äldsta gatumiljöerna var ganska tomma och inte alls så belamrade och splittrade med allehanda utrustning som idag.

1889 fick Östersund elektrisk belysning. Den första armaturen var en enkel koltrådslampa. I början på 1900-talet kom de stora vackra jugendlamporna, som bland annat sattes upp på Storgatan, Stortorgetets övre del, Prästgatan, Kyrkgatan, Artillerigatan och utanför Rådhuset. Lyktstolparna stod på stora avstånd från varandra. Idag finns bara en jugendlampa kvar utomhus på Jämtlis torg, och en går se på stadsmuseets utställning på Ahlbergshallen. Andra armaturtyper som förekommit i Östersund genom åren framgår av fotona på följande sidor.

Storgatan kring sekelskiftet 1900, med jugendlampan. Lyktstolpen var troligen "Storgatsgrön".

Foto: Jämtlands läns museum

1910-20-talen

Prästgatan, cirka 1915.

Foto: JLM

Kyrkogatan, Östersund.

Kyrkgatan, 1900-talets början.

Foto: JLM

Stortorget omkring 1920.

Foto: JLM

Artillerigatan, 1910-20-talen.

Foto: JLM

Östersund, Esplanaden Strandvägen.

Strandvägens esplanad 1916.

Foto: JLM

1950-60-talen

Prästgatan 1961. Smågatstensbeläggning. Armaturer på spännlina.

Foto: JLM

Gyllingtorget på 1950-talet

Foto: Miljö-stadsbyggnadskontoret

Postgränd, 1960-talet

Foto: Miljö-stadsbyggnadskontoret

Stortorget och Storgatan på 1950-talet

Foto: Stadsmuseet

Biblioteksgatan, 1960-talet

Foto: Miljö-stadsbyggnadskontoret

Östersundsbänkens historia

Faluröd (rödbrun, engelskt röd).

"Parkblå"

"Badhusparkgrön".

Badhusparken, kring 1960, med den nya serveringspaviljongen från 1958.

Östersundsbänken

I det tidiga 1900-talets Östersund var det inte så vanligt med bänkar i stadsmiljön. De kunde finnas i parker, men var ovanliga på gator och torg. En bänktyp har funnits med under lång tid och används i hög grad fortfarande, i innerstan och i många parker och på grönytor. Den har blivit ett så vanligt inslag i stadsbilden att den kommit att kallas Östersundsbänken. Modellen är en variant av en parksoffa som förekommit allmänt i Sverige, från tidigt 1900-tal.

Exakt när Östersundsbänken började användas i Östersund har vi inte med säkerhet kunnat spåra. Enligt uppgift från f d stadsträdgårdsmästare Gerhard Wadensjö fanns den åtminstone före hans verksamhet, dvs före 1952. Bänken tillverkades då av kommunens egen snickare och smed. Fortfarande nyttillverkas bänken vid behov.

Färgerna på Östersundsbänken har varierat, efter tidens mode, efter vilken plats den varit placerad på och efter vem som varit stadsträdgårdsmästare. T ex under 1960-talet och det tidiga 1970-talet förekom följande färger:

- Mörkgrön dominerade (lik RAL 6012, NCS 8010 B70G).
- Vita soffor fanns i Badhusparken, Södertorg, och utanför Jamtligrindarna.
- Falu/vinröda sitsar med silverben på Samuel Permans gatan.
- Ljust röda med vita ben på Caféet i Björkbackaparken.

Christer Landenhed (stadsträdgårdsmästare 1977-1998) ändrade den mörkgröna färgen till nuvarande "parkblå". Han införde även faluröda sitsar med svarta ben och den ljusa gröna färgen på bänkarna i Badhusparken.

FÄRG - förslag till Östersunds färger på gatu-utrustning i centrum

På jakt efter Östersundsfärgen

Vilka färger ska vi ha på gatuutrustningen i Östersund? Vilka färger samspelar på ett bra sätt med bebyggelsen i centrum? Finns det någon färg som varit särskilt vanlig genom åren?

Under arbetet med att ta fram stadsmiljöprogrammet har vi kunnat konstatera att det inte finns en färg som kan sägas vara typisk för gatu-utrustningen i Östersund. Snarare finns det en tradition att använda flera färger. Detta framgår tydligt av t ex Östersundsbankens historia.

Verkliga spår av äldre färgsättning är svåra att hitta idag. Uppgifter att hämta finns bl a i programmet för upprustning av Storgatan från 1988. Av programmet framgår att Storgatans ovanligt välbevarade samling trähus från 1880-1890-talet karakteriserades av ljusa fasadfärger och rödbruna eller gröna fönsterbågar. De äldre armaturstolparna i Östersund uppges ha varit gröna, lika dessa fönsterbågar. De nya armaturerna i äldre stil (Ettan) som sattes upp på Storgatan 1988 målades i denna äldre gröna kulör som vi numera kallar för "Storgatsgrön" (NCS S 7010-G50Y).

Givetvis finns även den befintliga, på senare tid, införskaffade gatuutrustning att utgå från när ett nytt färgförslag ska tas fram. Bl a har mycket svart införts under senare år.

Val av Östersunds färger

Ambitionen är att föreslå färgkulörer som samordnar och förstärker helheten, och skapar en vackrare, mer lockande, inbjudande stad. Färgsättningen ska vara en tydlig del av stadens identitet. Samtidigt som helheten hålls ihop ska också de olika gaturummens egna karaktärsdrag lyftas fram.

Valet av färgkulörer utgår till stor del från traditionellt förekommande färger i Östersund. I flera fall ingår också dessa färger i de valda produkternas standardkulörer.

Rutnätsstaden är naturlig att avgränsa som en helhet. Vi föreslår att den starkt kontrastverkande dominanta svarta färgen tonas ner och rekommenderar istället grafit (mörkgrå) som en karaktärsfärg för centrum på papperskorgar, armaturstolpar och cykelställ. Den är mjukare mot omgivande bebyggelse, och fungerar väl med andra färger. På Storgatan bör karaktärsfärgen "Storgatsgrön" behållas och förstärkas. På Prästgatan liksom i hamnen föreslås "Engelskt röd" på bänkar.

I Badhusparkens centrala del behålls den nuvarande ljusa "Badhusparksgroena". I den norra delen av Badhusparken, Österängen och Odenparken passar den "Mörkgröna" bäst. Även inom staden ovanför Rådhusgatan, med många trädkantade gator, föreslås den "Mörkgröna" som karaktärsfärg.

Bra att veta om färgklassificering och benämningar

Färger klassificeras idag allmänt enligt två olika system, NCS och RAL. NCS-systemet används vanligen i färghandeln, och för att beskriva färger på byggnader, mm. RAL-beteckningar används vanligen vid pulverlackering på metall. Systemen är inte direkt överförbara. I följande anvisningar om färg anges (i aktuella fall) både NCS-beteckning och närmast överensstämmande RAL-beteckning.

Grafit och engelskt röd (faluröd, rödbrun) etc är vedertagna namn. Vi har döpt några färger till "Storgatsgrön", "Mörkgrön", "Badhusparksgroen" och "Kyrkparksgroen" för att det ska bli enklare att veta vilken färg som avses. Det kan vara värt att påpeka att dessa namn inte används i färghandeln eller i produktkataloger.

Detta är Östersunds färger på gatu-utrustning i centrum (färgäkta prov)

NCS S 7010 -G50Y
(RAL 6003)
"Storgatsgrön"

NCS S 8010 -B70G
RAL 6012
"Mörkgrön"

NCS S 4550 -Y80R
Engelskt röd, faluröd,
rödbrun

NCS S 4010 -G70Y
"Badhusparksgroen"

NCS S 6010 -G90Y
"Kyrkparksgroen"

NCS S 8000N
(RAL 8019 ngt mörkare)
Grafit

FÄRGER
• bänkar

- NCS S 4010 - G70Y
"Badhusparksgrön"
- NCS S 8010 - B70G
"Mörkgrön"
- Inom skrafferat område
ska eventuella bänkar
vara mörkgröna

- NCS S 7010 - G50Y
"Storgatsgrön"
- NCS S 6010 - G90Y
"Kyrkparksgrün"
- NCS S 4550 - Y80R
Engelskt röd, rödbrun, faluröd

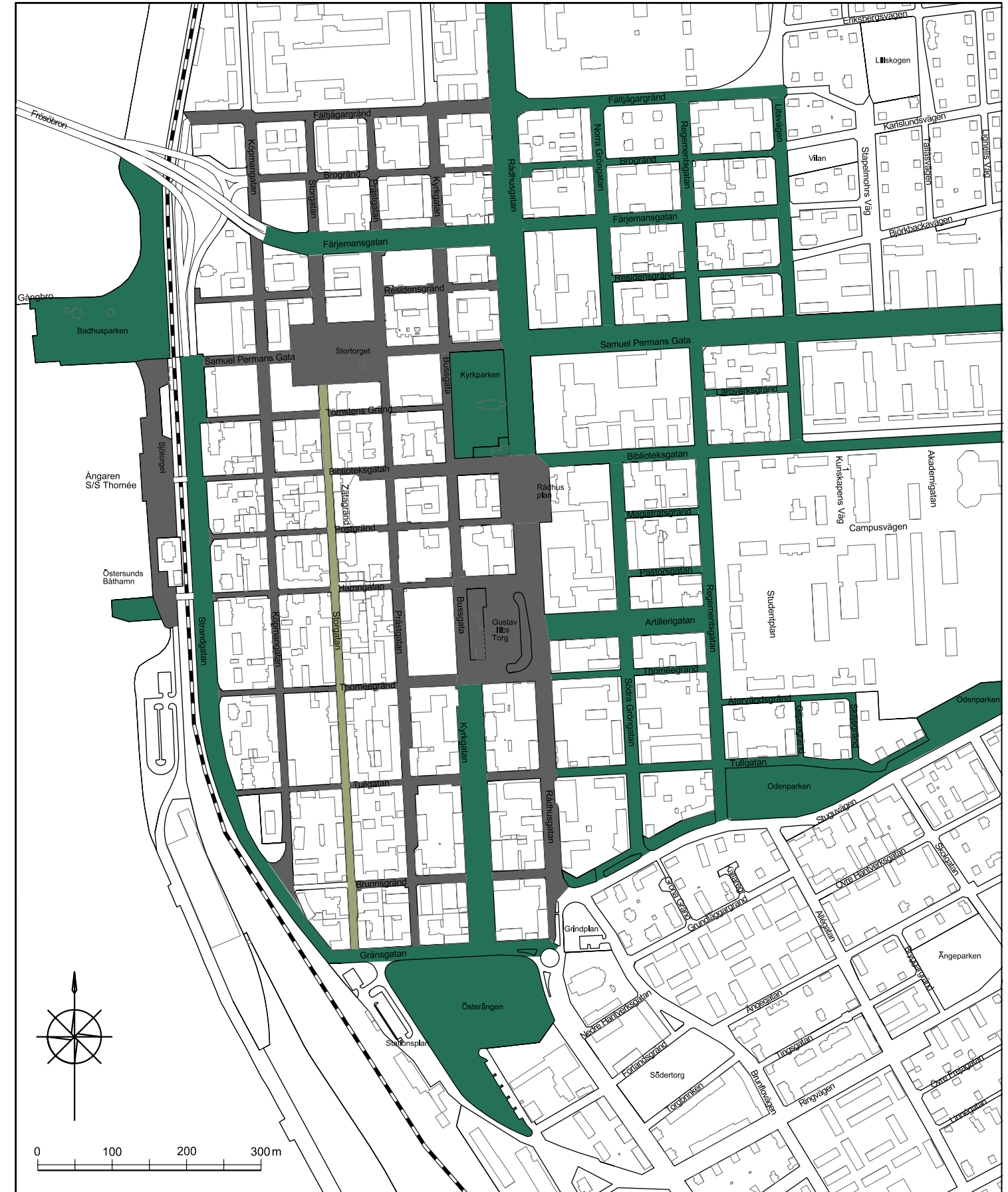

FÄRGER

- papperskorgar
- cykelställ

- NCS S 8000N
Grafit
Rutnätsstaden, allmänt
- NCS S 7010 - G50Y
"Storgatsgrön"
Storgatan. Gäller även
planteringsstativ på Storgatan.

- NCS S 8010 - B70G
"Mörkgrön"
Trädkantade gator i rutnäts-
staden samt området
öster om Rådhusgatan

Val av gatu- och parkmöbler

De flesta föreslagna produkterna ingår i svenska och danska tillverkares standardsortiment. En del föreslagna möbler har redan köpts in enligt Gatu- och Trafiknämndens beslut sommaren 2000. Nya produkter för den yttre miljön kommer ständigt ut på marknaden och programmet ska inte ses som helt statiskt, utan ska vara möjligt att uppdatera om produkter med intressantare design kommer fram.

Beträffande bänkar betraktar vi den traditionella Östersunds-bänken som en parkbänk. Den bör endast användas i parker i centrum, och i de yttre stadsdelarna. Östersunds-bänken i centrumområdet ska vara i gröna toner, se färgkartorna. De andra färgkulörerna som brukar finnas på Östersunds-bänken används i områden utanför centrum. Utgår helt gör den skrikiga, skarpt gröna färg som idag används på en mängd papperskorgar i stan och på Östersunds-bänkarna på Kyrkgatan.

I rutnätsstaden föreslås mer utpräglade stadsbänkar. Storgatans utrustning föreslås vara "Storgatsgrön" och här väljs en bänk med mer historisk karaktär. Prästgatans bänk är modernare i sin design och föreslås i den engelskt röda (falu-/brunröda röda) kulör som återfinns i Östersunds färgskala. Även stråket utefter Sjötorget-Hammen föreslås få engelskt rött som karaktärsfärg. Färgen har traditionell förankring samtidigt som den piggar upp och passar såväl sommar- som vinterfärgskalan.

De befintliga typerna av stora papperskorgar i rutnätsstaden föreslås användas tills vidare. Här kan dock bli tänkbart att övergå till annan modell om en bra ersättningsprodukt kommer fram på marknaden.

Papperskorgar, cykelställ mm i rutnätsstaden föreslås i grafit, en mörk grå som är mjukare mot omgivningen än den svarta. På trädkantade gator och ovanför Rådhusgatan föreslås den "mörkgröna" vara karaktärsfärg, också den en traditionell stadsfärg som väl smälter in.

Bra att veta

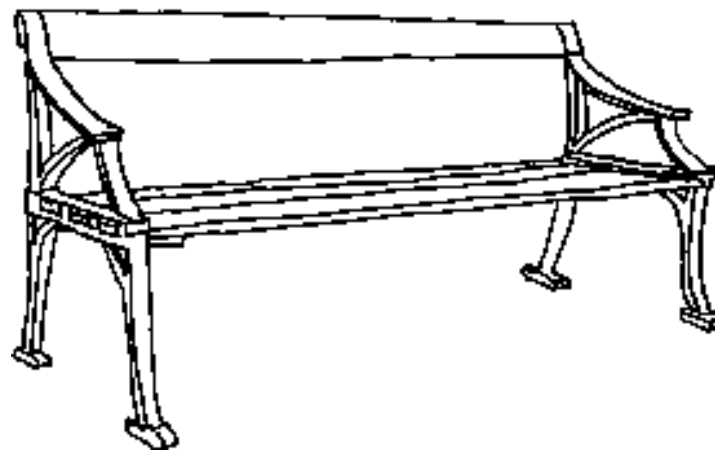
om benämningar och produkter

Med "Rutnätsstaden" menas stadskärnan som begränsas av Strandgatan -Fältjägargränd -Rådhusgatan -Grängsgatan.

De flesta av de föreslagna produkterna är valda ur produktkataloger från Nola, Nifo och Veksö.

För varje produkt anges t ex:

NOLA **TESSIN**
(TILLVERKARE) (PRODUKTNAMN)

NOLA, TESSIN

Placering: **Storgatan**

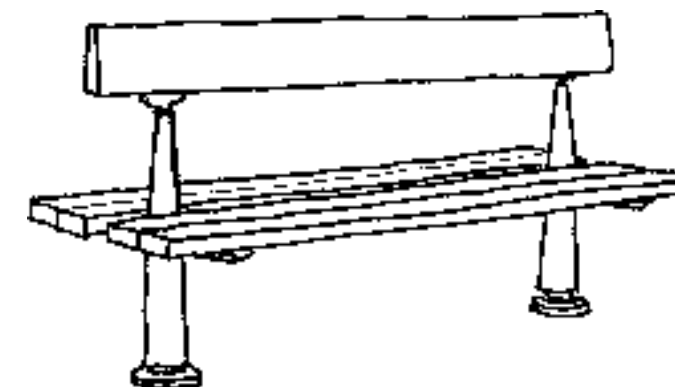
Färg på sits och rygg: "Storgatsgrön", NCS S 7010-G50Y

Stativ: Svart (standard)

Placering: **Kyrkgatans esplanad (ev även Stortorget)**

Färg på sits och rygg: "Mörkgrön", NCS S 8010-B70G

Stativ: Svart (standard)

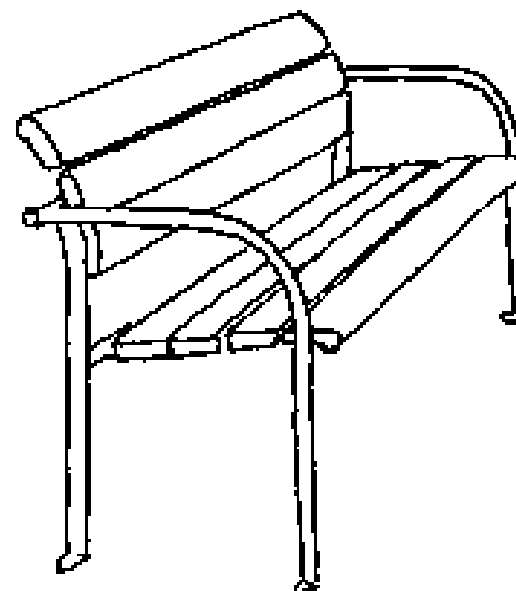

NOLA, NOVA

Placering: **Sjötorget/ Hamnen, längs kajen**

Färg på sits o rygg: Rödbrun, NCS S 4550-Y80R (standard)

Stativ: Svart (standard)

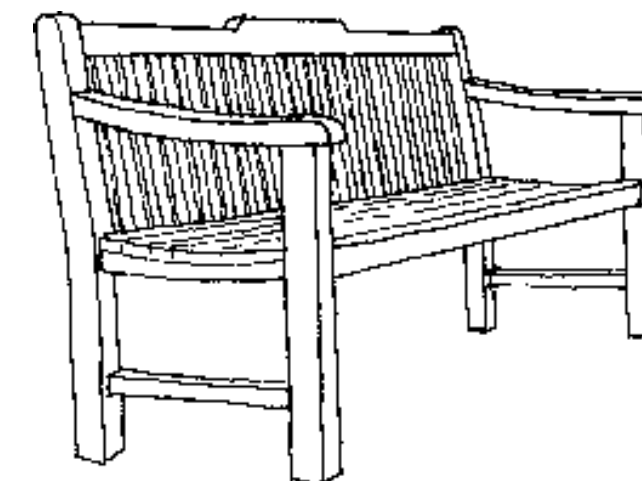

NOLA, KALMAR

Placering: **Prästgatans gågata**

Färg på sits o rygg: Rödbrun, NCS S 4550-Y80R (standard)

Stativ: Svart (standard)

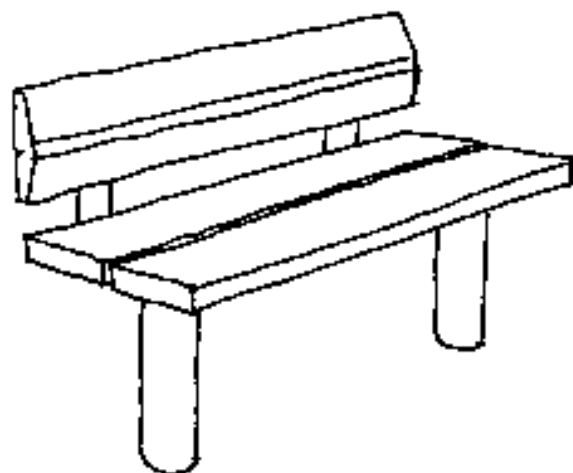

NIFO 2731, BÅSTAD

Placering: **Rådhusplatsen**

Klassisk soffa i ljusbrun, laserad furu (standard)

parkbänkar

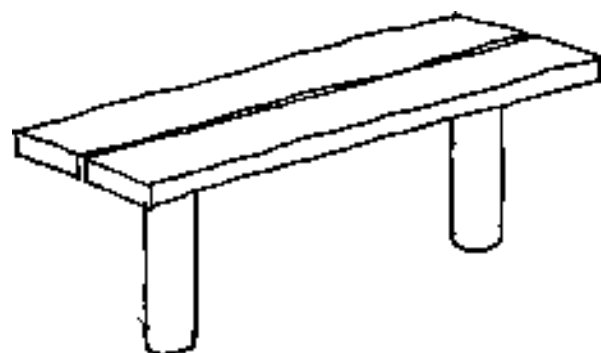
NOLA, STADSBÄNKEN MED RYGGSTÖD

Placering: **Gill torg utanför Busstationen**

Fast montering.

Färg på sits och rygg: "Mörkgrön", NCS S 8010-B70G

Stativ: Svart (standard)

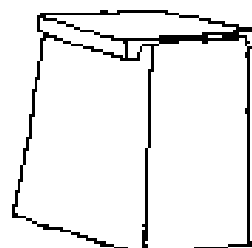
NOLA, STADSBÄNKEN

Placering: **Kyrkgatan utanför Busstationen och Domus**

Fast montering.

Färg på sits och rygg: "Mörkgrön", NCS S 8010-B70G

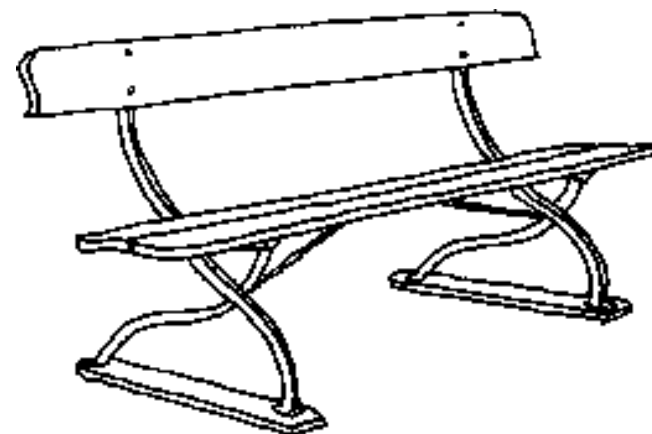
Stativ: Svart (standard)

NOLA, KONKRET, pall

Placering: **Gill torg utanför Busstationen**

Ljusgrå betong, oljad teak alt ek. (standard)

ÖSTERSUNDSBÄNKEN

Placering: **Badhusparkens centrala del**

Färg på sits o rygg: "Badhusparksgrön" NCS S 4010-G70Y

Vintertid faluröd NCS S 4550-Y80R

Stativ: Svart

Placering: **Kyrkparken**

Färg på sits o rygg: "Kyrkparksgreen" NCS S 6010-G90Y

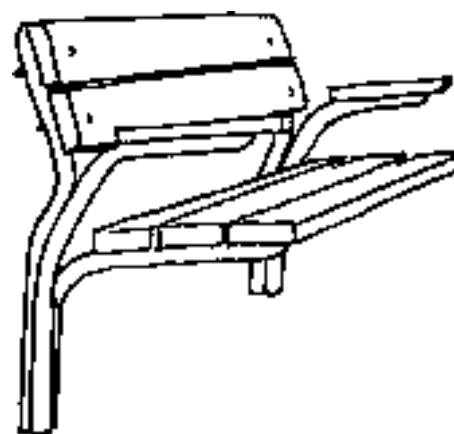
Stativ: Svart

Placering: **Utanför Biblioteket**

Färg på sits o rygg: "Mörkgrön", NCS S 8010-B70G

Stativ: Svart

Anm. Utanför Biblioteket kan även väljas en fastmonterad soffa i modern design m oljebehandlad träsis.

NIFO, SCANDINAVIA 2301

Placering: **Österängen, Badhusparkens norra del (=bef) och övriga ställen där den redan förekommer**

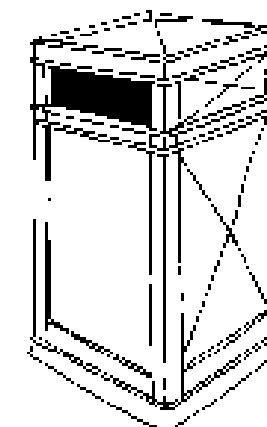
Fast montering.

Färg på sits och rygg: "Mörkgrön", NCS S 8010-B70G

(RAL 6012)

Stativ: "Mörkgrön", NCS S 8010-B70G (RAL 6012) (standard)

papperskorgar

STOR PAPPERSKORG

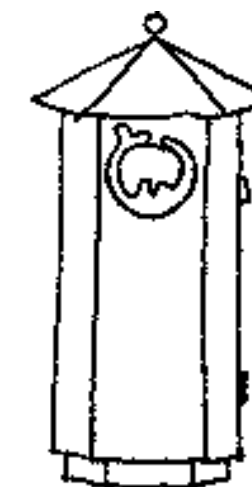
BYARUMS BRUK

Placering: **Storgatan = befintligt**

Kan även användas allmänt i rutnätsstaden

Obs! Papperskorgen placeras upphöjd på träram vintertid, så att luckan går lätt att öppna.

Färg: Grafit, NCS S 8000N, RAL 8019/ alt Svart, (standard)

STOR PAPPERSKORG

"STORSJÖDJURET"

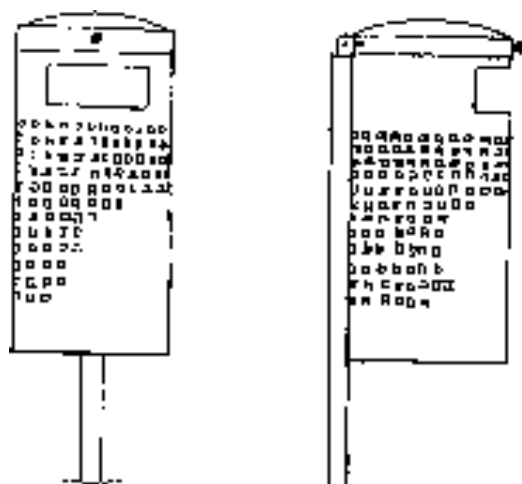
=befintliga korgar, används tills vidare

Placering: **Prästgatans gågata**

Färg: Grafit, NCS S 8000N, RAL 8019

Knopp och sockel : Svart

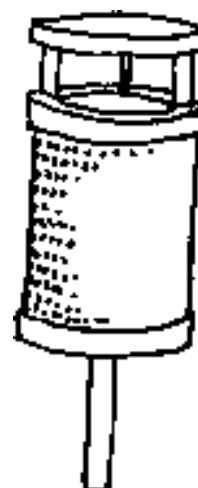
Storsjödjur: Engelskt röd NCS 4550-Y80R

LITEN PAPPERSKORG för stolpmontering

**NOLA, KVADRAT MED LOCK
"ÖSTERSUNDSMODELLEN"**

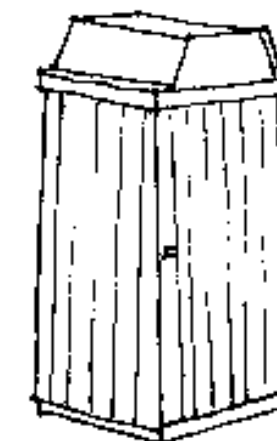
Placering: **Rutnätsstaden, allmänt och Sjötorget/Hammen**
Färg: Grafit, NCS S 8000N, RAL 8019 (standard)
Lock i aluminium med svart knapp.

LITEN PAPPERSKORG

NIFO, JAKOB 2471

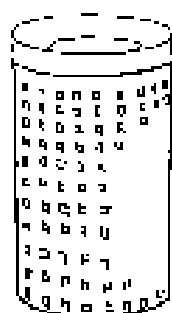
Placering: **Parker, Kyrkgatans esplanad, samt på gator utanför rutnätsstaden**
Färg: "Mörkgrön" RAL 6012 (standard)
NCS S 8010 – B 70G

STOR PAPPERSKORG

SAN SAC

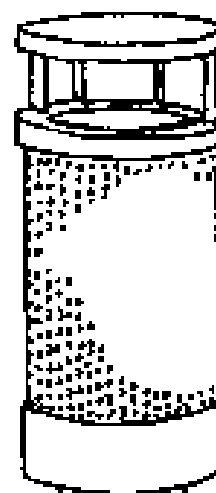
Placering: **Badhusparkens centrala del = befintligt**
Färg: "Badhusparksgrün" NCS S 4010-G70Y

LITEN PAPPERSKORG för väggmontering

NOLA, KVADRAT

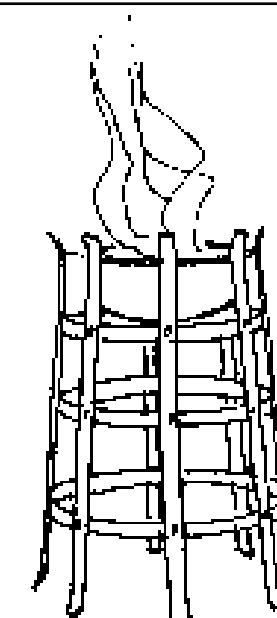
Placering: **Rutnätsstaden, allmänt**
Färg: Grafit, NCS S 8000N, RAL 8019
Kan beställas med eller utan lock.

STOR PAPPERSKORG

NIFO, RUNAR 2480

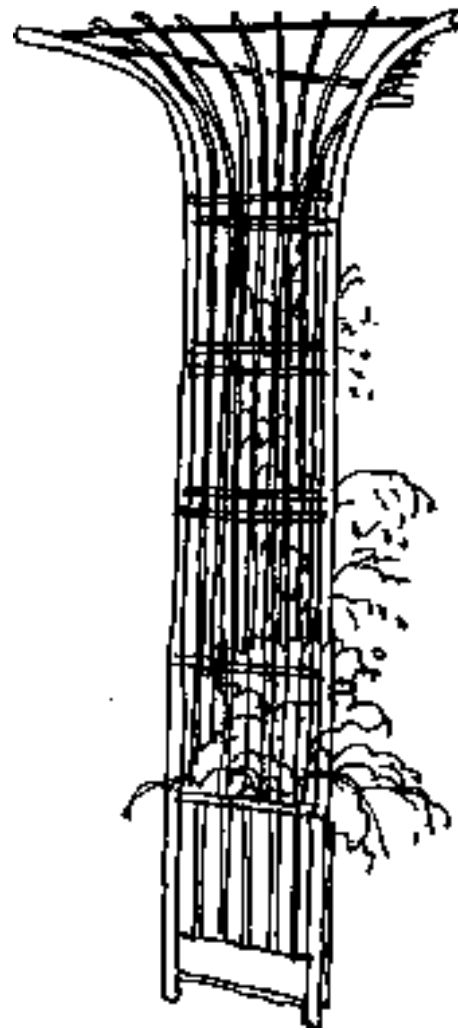
Placering: **Parker, samt vid behov på gator utanför rutnätsstaden**
Färg: "Mörkgrön" RAL 6012 (standard)
NCS S 8010 – B 70G

NOLA, FYRFAT MILAN

Förslag till fyrfat som kan användas på gator, torg och platser.
Svart plattstål behandlat med rostskyddsolja.

planteringskär

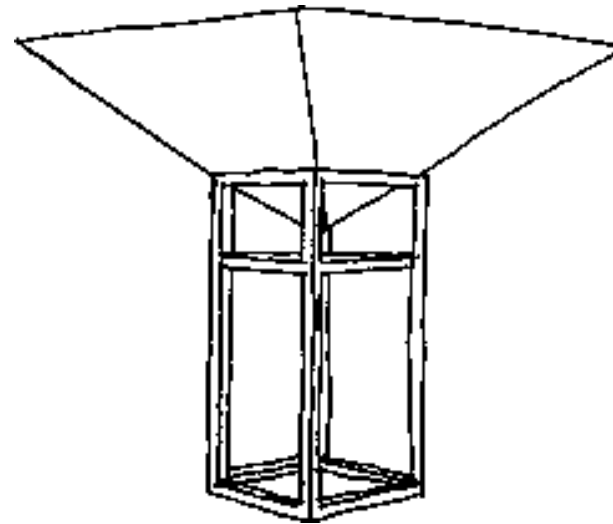
VEKSÖ, PLANTERINGSSTATIV, ODENSE

Placering: **Storgatans gågata**
Färg: "Storgatsgrön", NCS S 7010-G50Y
Ljussättes vintertid

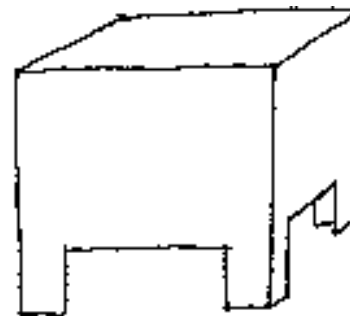
PLANTERINGSKÄRL STORGATAN

Placering: **Storgatans gågata**
Färg: "Storgatsgrön", NCS S 7010-G50Y
Specialtillverkas av kommunens snickeri, efter anvisningar från stadsträdgårdsmästaren. Utseende i princip lika planteringsstativ Odense, men fyrkantigt.

NOLA, PLANTERINGSKÄRL EGYPT

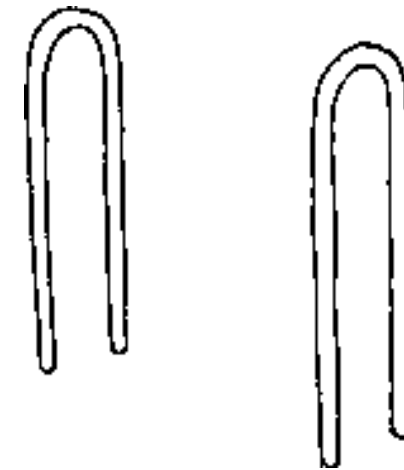
Placering: **Utanför Storsjöteatern**
Kärl: Corténplåt (standard)
Stativ: Svart (standard)

NOLA, PLANTERINGSKÄRL ROMB

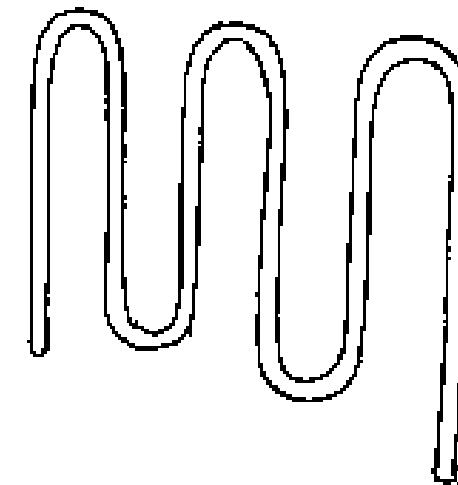
Placeras: **Rådhusplatsen**, i grupper om tre st kär. Svart stålplåt. (standard)
Specialtillverkas i större format än standard.

cykelställ

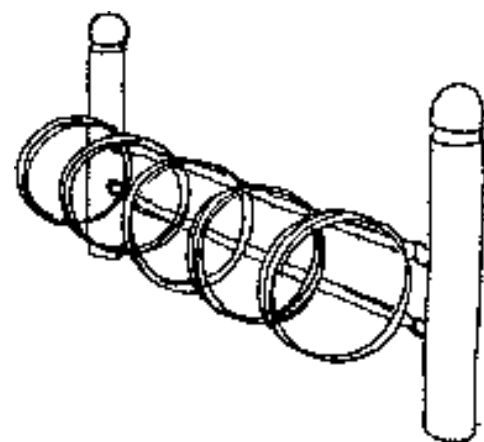
NIFO 8600 BÅGEN CYKELSTÄLL

Placeras: **I rutnätsstaden**
Färg: Grafit, NCS S 8000, (RAL 8019)

NIFO 8500 VÅGEN CYKELSTÄLL

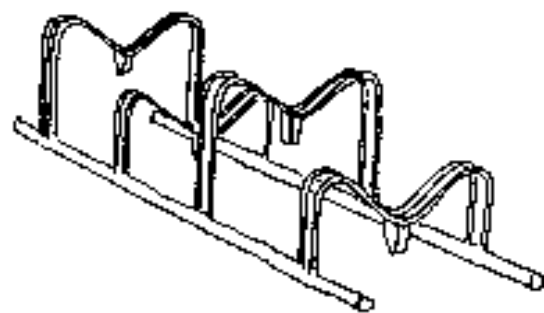
Placeras: **I rutnätsstaden**
Färg: Grafit, NCS S 8000, (RAL 8019)

VEKSÖ TYPE NO, CYKELSTATIV

Placering: **Kyrkgatans esplanad, Artillerigatan och Samuel Permangatan**

Färg: "Mörkgrön" RAL 6012
NCS S 8010 – B 70G

VEKSÖ TYPE 25, CYKELSTATIV, flyttbart

Placering: **Storgatan**

Färg: "Storgatsgrön", NCS S 7010-G50Y (RAL 6003)

STADENS GOLV

Gatubeläggning, lite historia

Golvet och gatubeläggningen har stor betydelse för stadsrummets karaktär. Äldre foton visar att gatorna i Östersund till en början var enklast möjliga, belagda med stenförstärkt grus- och jordblandning. Upphöjda trottoarer fanns dock på t ex Prästgatan och Storgatan i början av 1900-talet. Med livligare trafik behövdes slitstarkare, jämnare ytor och vid 1900-talets mitt tycks alla gator i centrum ha fått naturstensbeläggning av smågatsten. Enligt uppgift var det vanligt i Östersund att man blandade grå och röd smågatsten av granit, och att den lades i bågsättning. Trottoarerna hade breda huggna kantstenar av kalksten. Nu finns det knappast inte längre kvar några äldre naturstensytor i stan. När asfalten kom ansågs den överlägsen och fick successivt ersätta smågatstenen. I samband med att Prästgatan gjordes om till gånggata under 1970-talet lades betongplattor. Med åren blev det en allt brokigare samling av olika plattor och mönster, utan att någon samordnad idé om gatans utseende kunde skönjas.

Under 1990-talets upprustningar har en viss återgång skett till naturstensbelagda ytor, med gångband/trottoarer av plattor, på de viktigaste gaturummen i centrum. Det började med upprustningen av den kulturhistoriskt betydelsefulla Storgatan, följt av delar av Prästgatans gånggata, Sjötorget, samt Törnstens gränd i partiet mellan Prästgatan och Storgatan. Det har tyvärr visat sig svårt att behålla äldre kantstenar av kalksten, eftersom de lätt går sönder. Motivet att återgå till smågatsten är att återknyta till historien, att använda ett material som tål hårt slitage, ger ett gediget intryck, har mänsklig skala, är vackert och visar omsorg om gatumiljön. Smågatstenen betingar ett högt inköpspris men har i gengäld lång livslängd och är i hög grad återanvändningsbar.

Förslag till riktlinjer

En konsekvent markbearbetning är mycket betydelsefull för stadens karaktär. Under de senaste årens ombyggnads- och upprustningsarbeten av gator i stadskärnan har Miljö- och stadsbyggnadskontoret tillsammans med Gatu- Trafik arbetat fram en del riktlinjer för stadens golv. Riktlinjerna utgår från historien, byggnads- och gaturumskaraktären, samt de behov som finns idag.

Allmänt bör gälla att:

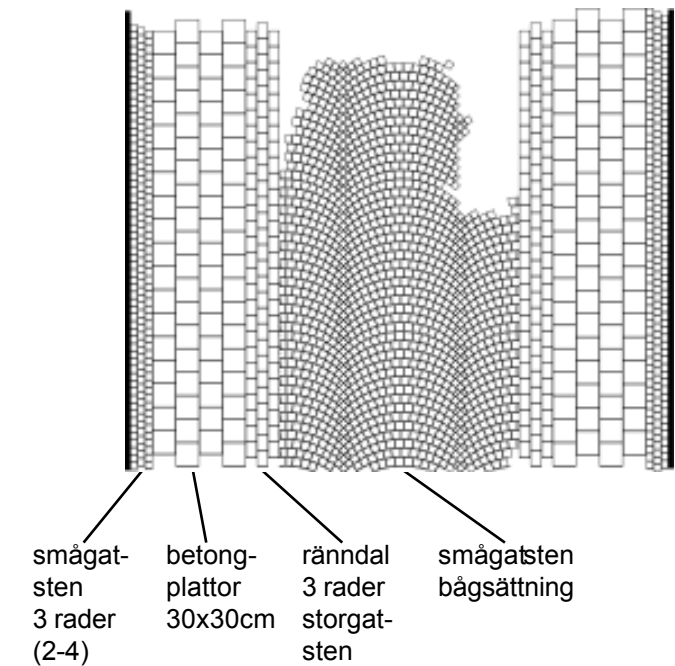
- Markbeläggningen på stadens golv ska anknyta till gatans karaktär, vara sammanhållande, signalera gatans/platsens betydelse, och underlätta orienteringen i staden.
- Längsgående kantlinjer ska försöka bibehållas, även om gator görs om så att nivåskillnader till trottoarer tas bort.
- Etappvisa utbyggnader ska alltid infogas i en övergripande idé om gatans helhetslösning.
- På smågatstensytor ska alltid finnas gångband med slätare beläggning. Utmed fasader krävs en jämn beläggning (d.v.s. ej smågatsten) för att tillgodose bra förhållanden för funktionshindrade.
- Traditionen att blanda grå och röd smågatsten bibehålls.

Följande utförande rekommenderas vid framtida ombyggnads- och upprustningsarbeten:

CENTRALA GRÄNDER:

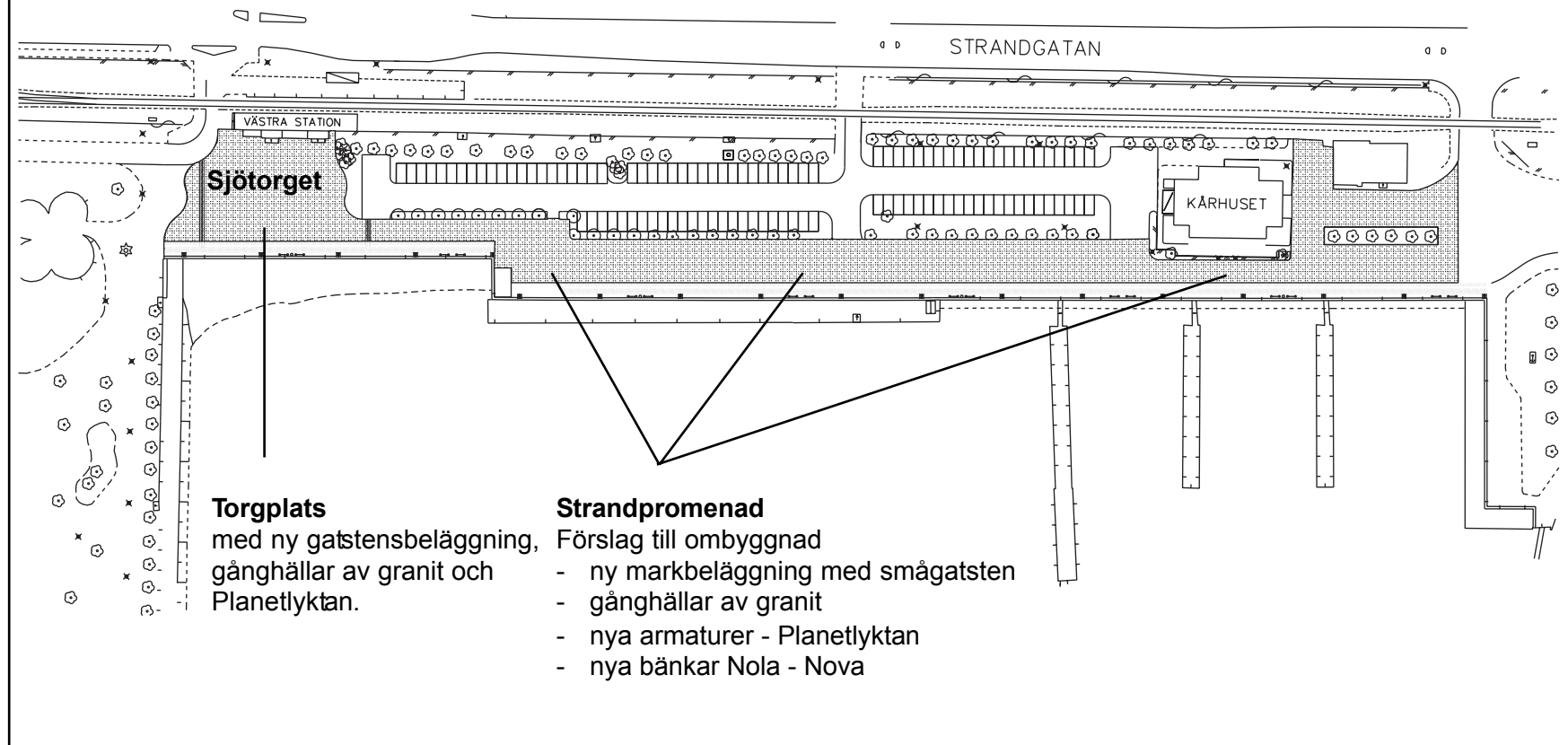
Törnstens gränd, Biblioteksgatan, Postgränd, Hamngatan och Thoméegränd

Gäller i partiet mellan Kyrkgatan och Storgatan. Stenläggningen görs i ett plan utan upphöjda trottoarer.

SJÖTORGET - HAMNSTRÅKET

Torget klart, övrig upprustning planeras i etapper

STADENS LJUS – utomhusbelysning i centrala Östersund

Om ljus

Intresset för ljussättning ökar. Belysning är inte längre enbart en teknisk fråga, utan handlar snarare om att skapa identitet och atmosfär, trivsel, säkerhet och trygghet för alla som vistas på stadens gator och torg. Östersund har många mörka timmar under vinterhalvåret och det finns all anledning att fundera kring hur ljusmiljön ser ut, och hur staden kan göras mer attraktiv att vistas i under årets mörka tid. Tekniska nyvinningar inom belysningstekniken ger en mångfald möjligheter. Rätt ljus på rätt plats betyder ofta att den totala ljusmängden och därmed energiåtgången kan minskas.

Befintlig anläggning

Många ljuskaraktärer har blandats utan ett det finns en medveten övergripande idé kring ljussättningen. Biltrafikens behov har ofta varit norm för planeringen. Ett stort antal koffertarmaturer i kombination med kvicksilverljuskällor på väldigt höga stolpar ger ett ljus som är kallt och avvisande. De höga stolparna påverkar vår miljö mer än vi kanske är medvetna om, de skapar en ödlig karaktär som ger människor övergivenhets känslor. Särskilt gentemot den relativt låga bebyggelseskalan i Östersund.

Förslag till riktlinjer

Ett belysningsprogram för Östersund har tagits fram av ljusplanerare Monica Säter, Ljushögskolan, i samarbete med kommunen.

Målet är att

- Skapa ett inbjudande och levande ljusrum i centrum.
- Öka innerstadens attraktivitet så att fler människor vill vistas i stan under den mörka tiden.
- Gestalta ljuset på ett visuellt mer varierat sätt än idag. Binda samman delar av staden som hör ihop, samtidigt som enskilda gator/platser olika karaktär understöds med olika ljussättning.
- Välja armaturer, stolpar, bärverk och färger så att de fungerar väl i förhållande till det mänskliga seendet och till stadens karaktär.
- Sänka ljuspunktshöjderna där de är för höga.
- Utforma belysningsanläggningen så att den blir energisnål. Energieffektivare ljuskällor ska användas och en större ojämnhet kan accepteras i ljuset från anläggningarna.

Belysningsprogrammet syftar framförallt till att föreslå bra basutrustning allmänt i innerstaden. Belysningsanläggningar på viktigare torg/platser och parker (t ex Stortorget, Gill torg, korsningen Biblioteksgatan/Prästgatan, Rådhusplatsen, Kyrkparken, Badhusparken) kräver ytterligare detaljprojektering av ljusdesigner/arkitekt och beskrivs inte närmare inom ramen för detta program. Till en bra basljussättning kan givetvis vid behov mer tillfällig och festbetonad belysning eller installationer adderas.

Prästgatans gågata är ett aktivt stråk som kräver mycket ljus. Den befintliga mer festliga globarmaturen behålls.

Storgatan behåller sin Ettan- armatur men kan gärna ha något högre ljusnivå än idag, och mindre gultonat ljus. Gatan bör dock ha en mer dämpad ljuskaraktär än Prästgatan i överensstämmelse med den historiska miljön. Ett möjligt sätt att öka och variera ljusmängden på Storgatan kan vara att komplettera med väggarmaturer och entrébelysningar. Växtstativen bör ljussättas samtidigt som övrig julskyltningsbelysning.

Rutnätsstadens gator bör i övrigt ha enhetlig belysning. Stockholmslyktan på betydligt lägre ljuspunktshöjder är dagens koffertarmaturer föreslås. Armaturen finns redan uppsatt på en del av Törnstens gränd. Den lägre stolphöjden stämmer bättre med Östersunds skala. När man sänker höjden ökar också ljusnivån närmast stolpen, vilket upplevs som mer mänskligt och varmt än ett svagt jämnt ljus från höga höjder. Rekommenderad ljuskälla är City Light som ger ett varmvitt ljus som är behaglig att vistas i. Provbelysning visar att City Light stämmer väl ihop med befintlig ljuskaraktär på Prästgatan och Storgatan.

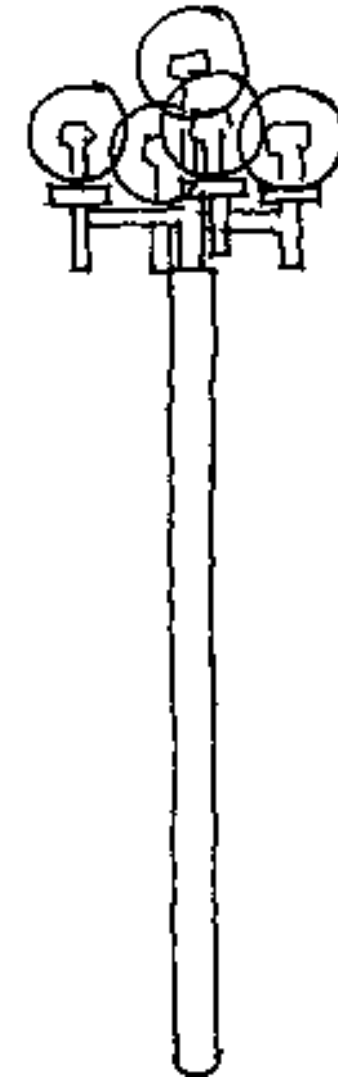
Esplanaderna får en lite mer pampig armatur med rundade bärverk och högre bärverkshöjder (Thorn/Victoria). Armaturen är redan uppsatt på Kyrkgatans esplanad. Samma armatur finns och föreslås även på de viktiga stråken utanför Campus, dvs Regementsgatan och Biblioteksgatan.

Ovanför Rådhusgatan i övrigt föreslås en enkel armatur (Thorn/Victor alternativt Philips/Köpenhamn).

Ljuskälla i staden ovanför Rådhusgatan föreslås vara färgförbättrad högtrycksnatrium (Nav T Super).

Armaturstolpar ska vara grafitgrå inom rutnätsstaden och mörkgröna på trädkantade gator ovanför Rådhusgatan (mörkgrön gäller även armaturer på Kyrkgatans esplanad).

För mer detaljerad information se Belysningsprogram för centrala Östersund, Monica Säter, jan 2001.

ELENCO, AVENY

Placering: **Prästgatans gågata**
Färg: Klase svart lika befintligt
Stolpe, grafit, NCS S 8000N, RAL 8019
Ljuskälla: Kompaktlysrör

STADENS LJUS

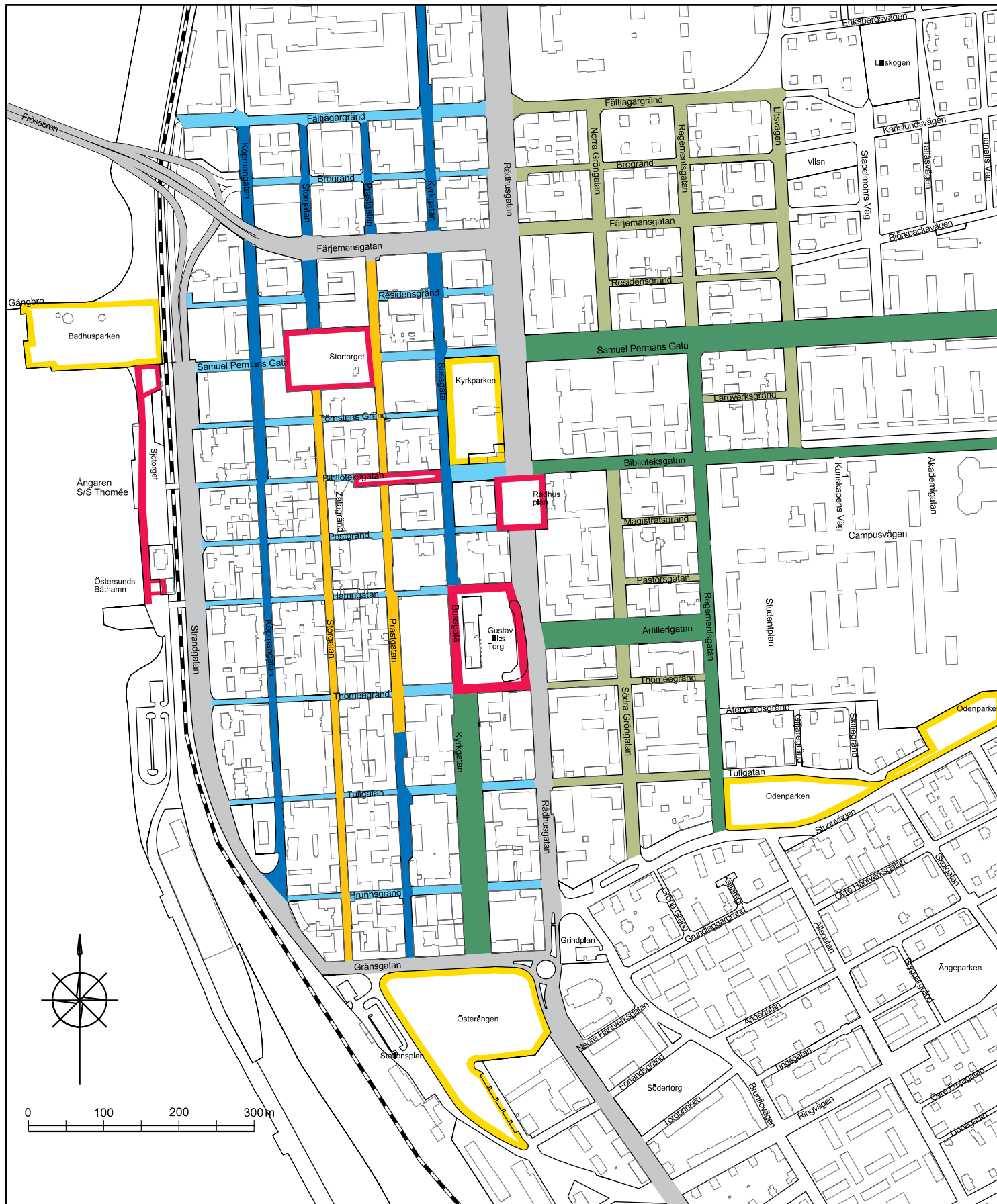
• riktlinjer för val av armaturer och ljuskällor

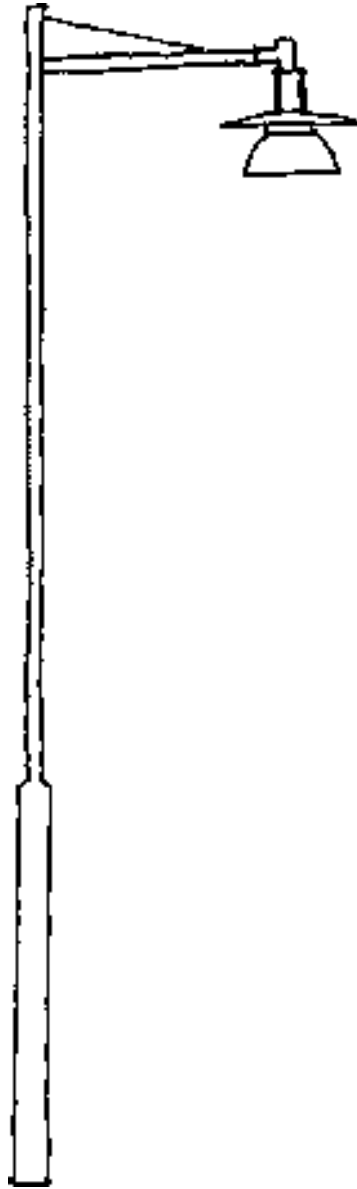
RUTNÄTSTADEN

- **Affärsgator**
Armaturer lika befintligt.
Prästgatans globler förses med kompaktlysrör.
- **Torg och platser**
Separat utredning görs beträffande armaturval, ljuskälla City Light.
Sjötorget: Planetlyktan med kompaktlysrör.
- **Gränder i öst-västlig riktning**
Stockholmslyktan på rak arm, bärverkshöjd 5,5 m, ljuskälla City Light.
- **Långa gator i nord-sydlig riktning**
Stockholmslyktan på rak arm, bärverkshöjd 6,0 m, ljuskälla City Light.

ÖVRIGA DELAR AV CENTRALA ÖSTERSUND

- **Esplanader och viktigare delar av trädkantade gator**
Victoria, bärverk i enlighet med Kyrkgatans esplanad, ljuskälla Nav T Super.
- **Bostadskvarter ovanför Rådhusgatan**
Victor, bärverk i enlighet med Nyängsgatan, bärverkshöjd 6,0 m, ljuskälla Nav T Super.
- **Parker med stadskaraktär**
Separat utredning görs beträffande armaturval.
- **Större genomfartsgator**

ATELJE LYKTAN, STOCKHOLM 530

Placering: **Gränder (öst-västliga) i rutnätsstaden**
Färg: Stolpe och stolparm, grafit, NCS S 8000, RAL 8019
Armatur, svart/grå- 08/65, standard
Rak stolparm 1,2 m
Ljuspunktshöjd: 5,5 m
Ljuskälla: City Light, Osram

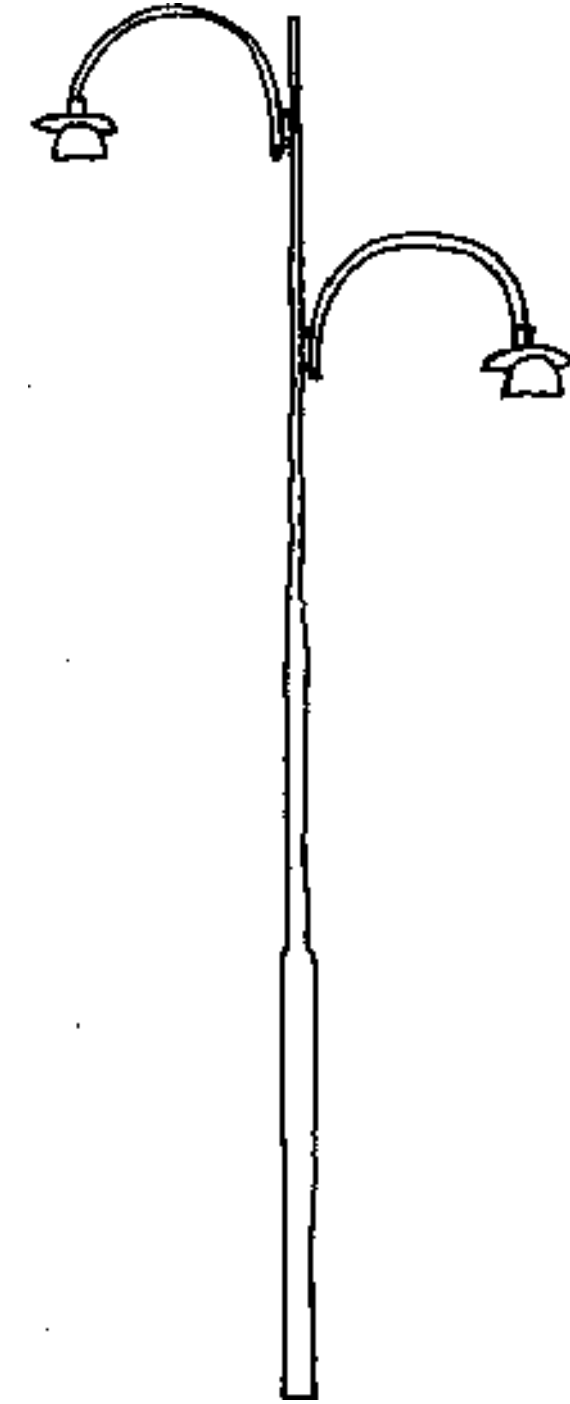
ATELJE LYKTAN, STOCKHOLM 590

Placering: **Långa (nord-sydliga) i rutnätsstaden**
Färg: Stolpe och stolparm, grafit, NCS S 8000, RAL 8019
Armatur, svart/grå- 08/65, standard
Rak stolparm 1,2 m
Ljuspunktshöjd: 6,0 m
Ljuskälla: City Light, Osram

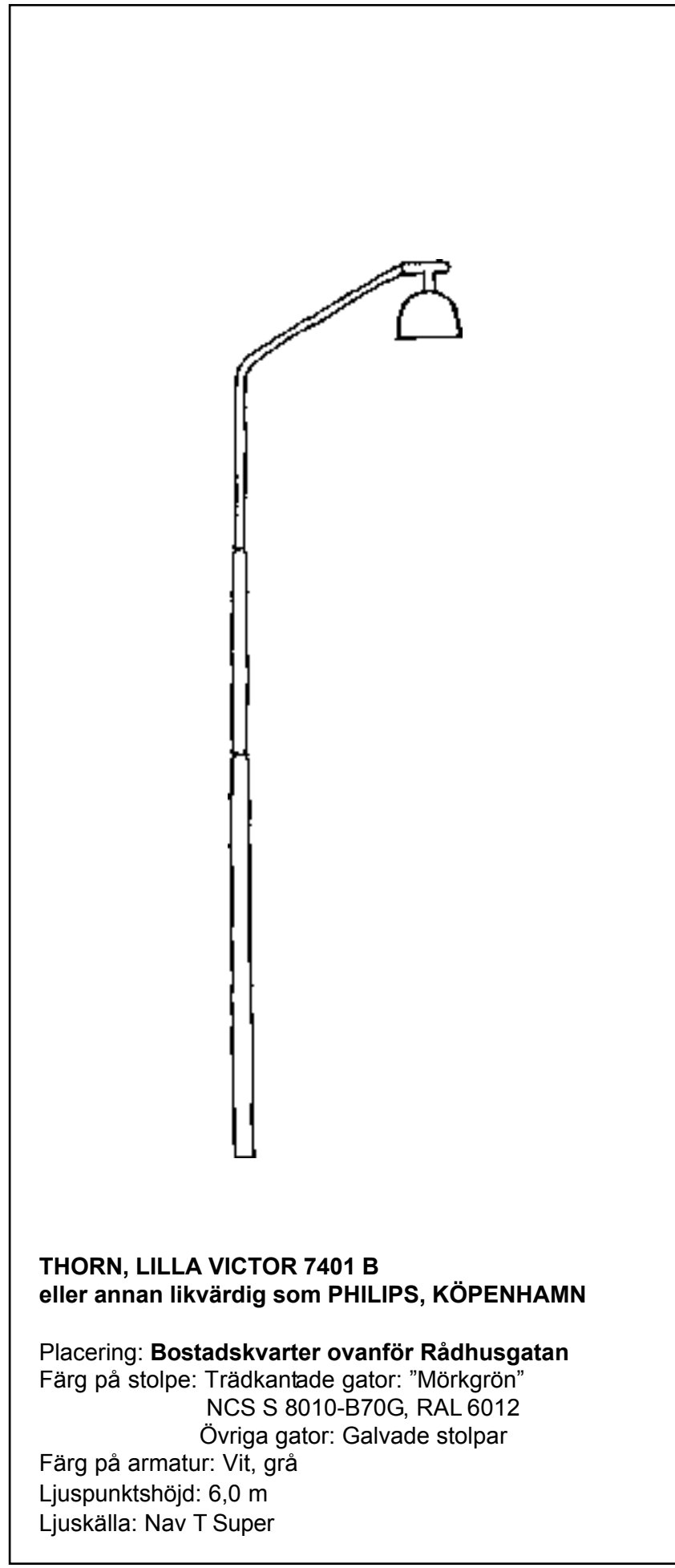
JÄRN I OFFENTLIG MILJÖ, BELYSNINGSSTOLPE "ETT"

Placering: **Storgatan**
Färg: "Storgatsgrön" NCS S 7010-G50Y, RAL 6003

THORN, VICTORIA

Placering: **Esplanader, Biblioteksgatan
och Regementsgatan utanför Campus**
se karta
Färg på stolpe o armatur: "Mörkgrön" NCS S 8010-B70G,
RAL 6012
Ljuspunktshöjd: På esplanader högsta armaturen ca 8 m
lika bef Kyrkgatan
Ljuskälla: Nav T Super på gator ovanför Rådhusgatan

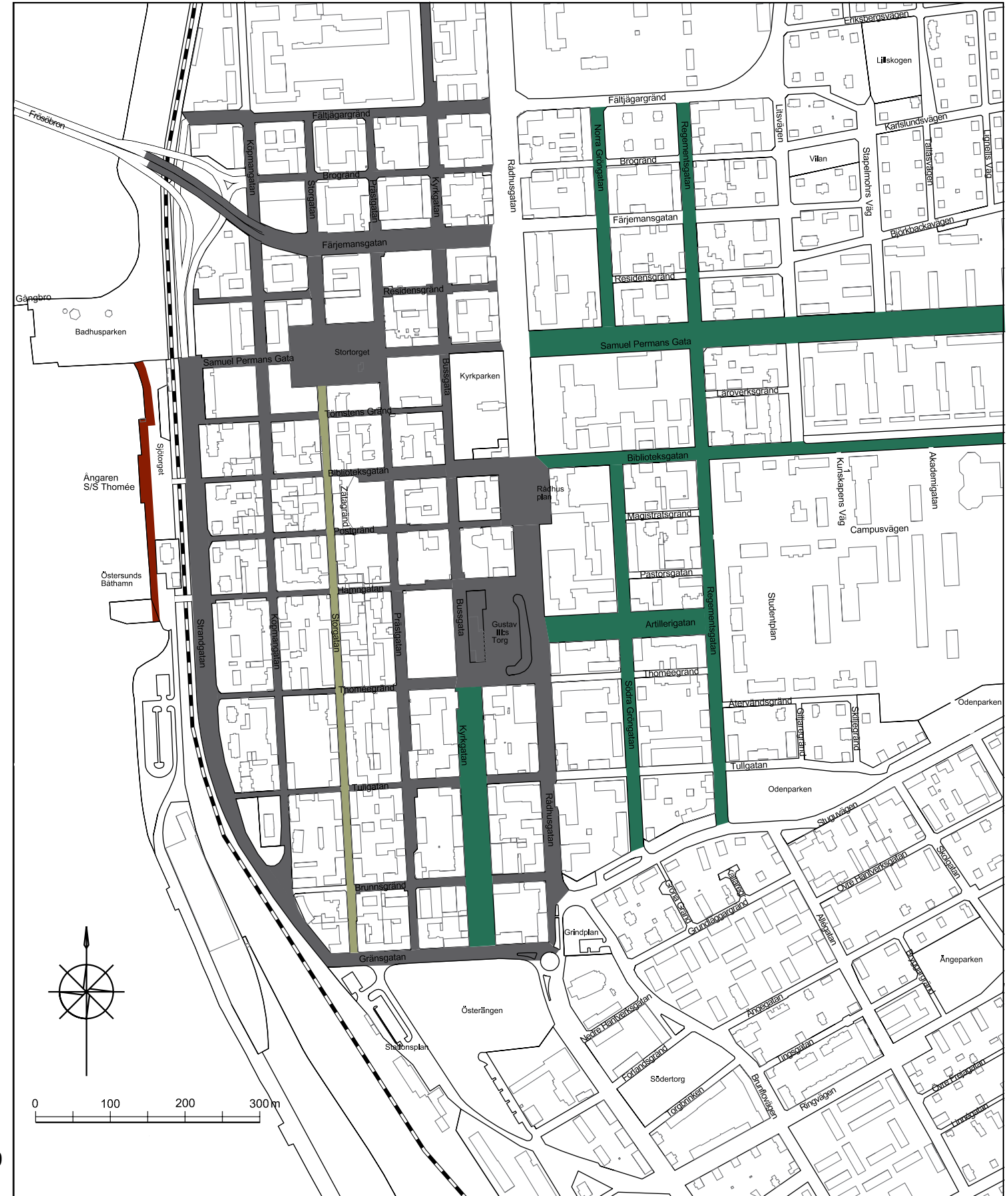

STADENS LJUS

• färg på armaturstolpar

- NCS S 8000N**
 Grafit
 Rutnätsstaden, allmänt
- NCS S 7010 - G50Y**
 "Storgatsgrön"
 Storgatan.

- NCS S 4550 - Y80R**
 Engelskt röd, rödbrun, faluröd
 Sjötorget - Hamnen
- NCS S 8010 - B70G**
 "Mörkgrön"
 Kyrkgatans esplanad samt träd-
 kantade gator öster om Rådhusgatan.

FÖRSLAG TILL FASADBELYSNING

- Fasadbelysning lämplig
- Byggnad som bör lysa inifrån

LOUIS POULSEN, PLANET LYKTA, DUBBELARM

Placering: **Sjötorget, Hamnstråket längs kajen**
 Färg på stolpe o armatur: Engelskt röd, NCS S 4550-Y80R
 Ljuspunkthöjd: Lika befintliga armaturer
 Ljuskälla: Kompaktlysrör

